11. TÜRKİYE İŞ AHLAKI ZİRVESİ SONUÇ BİLDİRGESİ

Güven Ekonomisi ve İnsani Finans

İGİAD – İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği – 7 Kasım 2026

Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği (İGİAD) tarafından 7 Kasım 2026 tarihinde düzenlenen 11. Türkiye İş Ahlakı Zirvesi, "Güven Ekonomisi ve İnsani Finans" temasıyla akademi, iş dünyası ve sivil toplum temsilcilerini bir araya getirmiştir.

Zirvede gerçekleştirilen konuşma ve oturumlarda, günümüz ekonomik ve finansal sistemlerinin karşı karşıya bulunduğu ahlaki sorunlar, güvenin ekonomik ilişkilerdeki belirleyici rolü, insani finansın düşünsel ve kurumsal temelleri, güvene dayalı liderlik ve dayanışma kültürü kapsamlı biçimde ele alınmıştır.

Zirvede yapılan değerlendirmeler doğrultusunda aşağıdaki hususların altı çizilmiştir:

1. Ekonomik hayatın merkezine insan ve ahlak yerleştirilmelidir.

Günümüz dünyasında yaşanan ekonomik krizlerin önemli bir boyutunu ahlaki değerlerin ekonomik karar alma süreçlerinden dışlanması oluşturmaktadır. Ekonominin ve finansın kendi başına bir amaç hâline gelmesi, insanın ve toplumsal refahın ise ikincil konuma itilmesi, ekonomik hayatın temel işlevinden uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Ekonomi ve finans, insanın ve toplumun refahına hizmet eden araçlar olarak yeniden konumlandırılmalıdır. İnsanı yalnızca tüketici, üretici, borçlu veya bir kredi puanından ibaret gören yaklaşımların ötesine geçilerek insanın onurunu, ihtiyaçlarını, iradesini ve toplumsal ilişkilerini esas alan bir ekonomik anlayış geliştirilmelidir.

Bu çerçevede, ekonomik başarı yalnızca büyüme, kârlılık ve sermaye birikimi üzerinden değil; üretilen toplumsal değer, adil paylaşım, insan refahı ve çevresel sürdürülebilirlik üzerinden değerlendirilmelidir.

2. Güven, ekonomik hayatın kurucu ilkesi olmalıdır.

Güven, ekonomik ilişkilerin yalnızca arzu edilen bir sonucu değil, sağlıklı bir ekonomik düzenin ön koşuludur. Güvenin zedelendiği bir ortamda sözleşmelerin, düzenlemelerin ve denetim mekanizmalarının tek başına sürdürülebilir bir ekonomik düzen oluşturması mümkün değildir.

İş dünyasında dürüstlük, adalet, ehliyet, liyakat, verilen sözün tutulması ve başkasının hakkına riayet temel ilkeler olarak benimsenmelidir. Menfaat uğruna değerlerin çiğnenmesi, kuralların kişisel çıkarlara göre esnetilmesi ve haksızlık karşısında sessiz kalınması güven ekonomisinin gelişmesini engellemektedir.

İyiyi ve doğruyu hatırlatma sorumluluğunun zayıflaması, yanlışların zamanla normalleşmesine ve toplumsal güvenin aşınmasına yol açmaktadır. Bu nedenle herkes, bulunduğu konum ve taşıdığı sorumluluk ölçüsünde ahlaki tutarlılığı korumak ve haksızlık karşısında sorumluluk üstlenmekle yükümlüdür. Ahlak, şartlara ve sonuçlara göre değiştirilebilecek bir tercih değil, ekonomik hayatın her aşamasında korunması gereken bir duruştur.

3. Ahlaki ilkeler, bireysel tutumların ötesinde kurumsal yapılara dönüşmelidir.

Ahlaklı bireylerin varlığı, tek başına ahlaklı bir ekonomik düzenin oluşması için yeterli değildir. Bireylerin ahlaki davranışlarını destekleyen, teşvik eden ve sürdürülebilir kılan kurumlara, kurallara ve işleyiş biçimlerine ihtiyaç vardır.

Bu bakımdan iş ahlakı, kişisel erdemlerin ve kurumsal değer beyanlarının ötesine taşınmalı; işletmelerin yönetim sistemlerine, ekonomik kurumların işleyişine ve finansal düzenlemelere yerleşmelidir.

Hz. Peygamber'in Medine'de mescidin inşasının ardından ekonomik ilişkilerin yürütüleceği bir pazar oluşturması, ahlaki ilkeler ile ekonomik kurumların birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini gösteren önemli bir örnektir. İhtiyaç duyulan şey, mevcut ekonomik ve finansal yapılara yalnızca ahlaki ilaveler yapmak değil, ahlakı mümkün ve sürdürülebilir kılan kurumları inşa etmektir.

Hukuki düzenlemeler ve denetim mekanizmaları gerekli olmakla birlikte, ekonomik hayatın esas taşıyıcısı ahlaki sorumluluk ve özdenetim olmalıdır. Hukuk, ahlaki sorumluluğun yerini almamalı; onu desteklemelidir.

4. Finans, insanın ve ekonominin hizmetinde yeniden düşünülmelidir.

Finansal sistemlerin giderek ekonominin ve toplumsal hayatın önüne geçmesi, finansallaşma, aşırı borçlanma ve insanın metalaşması gibi sorunları beraberinde getirmektedir. İnsanların ve gelecek nesillerin ekonomik tercihlerini borç ilişkileri üzerinden sınırlandıran bu yapı, finansın araç olmaktan çıkarak amaç hâline gelmesinin sonuçlarından biridir.

İnsani finans, yalnızca faizsiz finansal ürünler geliştirmek veya mevcut finansal araçları farklı sözleşmelerle yeniden biçimlendirmek olarak anlaşılmamalıdır. Finansal faaliyetlerin amaçları, dayandıkları değerler, toplumsal sonuçları ve insan hayatı üzerindeki etkileri bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Bu doğrultuda:

- Finansal faaliyetlerin temel amacı, finans sektörünün büyümesi değil, reel ekonomiye ve insan refahına katkı sağlamak olmalıdır.
- Kaynaklara erişim, finansal araçların çeşitlendirilmesinden önce gelen temel bir mesele olarak ele alınmalıdır.
- Finansal ürünlerin hukuki biçimlerinin yanı sıra ekonomik amaçları, toplumsal sonuçları ve ahlaki temelleri de sorgulanmalıdır.
- Borçlanmaya dayalı finansman modellerinin ağırlığı azaltılarak ortaklık, risk paylaşımı ve birlikte değer üretme esaslı modeller geliştirilmelidir.
- Sermayenin belirli ellerde yoğunlaşması yerine ekonomik kaynakların daha adil ve yaygın biçimde dolaşımını sağlayan mekanizmalar güçlendirilmelidir.

İslami finansın, mevcut finansal sistemin araçlarını biçimsel olarak dönüştürmekle yetinmeyen; kendi ahlaki, ontolojik ve kurumsal temellerini esas alan özgün bir yaklaşım geliştirmesi gerekmektedir.

5. Dayanışma ve adil paylaşım ekonomik ilişkilerin temeli olmalıdır.

Ekonomik hayat, yalnızca bireylerin ve işletmelerin kendi çıkarlarını en üst düzeye çıkarmaya çalıştıkları bir rekabet alanı değildir. Ekonomik ilişkilerin temelinde karşılıklı sorumluluk, yardımlaşma, paylaşma ve ortak iyiyi gözetme anlayışı bulunmalıdır.

Geleneksel esnaf kültüründe görülen müşteriyi komşu esnafa yönlendirme, ortak stok oluşturma ve birlikte kazanma anlayışı, dayanışmanın ekonomik hayatta nasıl kurumsallaşabileceğini gösteren değerli örneklerdir. Rekabet, başkalarının kaybı pahasına kazanmak yerine iyilikte ve toplumsal fayda üretmekte yarışmaya dönüşmelidir.

Kaynakların adil paylaşımı, ekonomik imkânlara erişimin kolaylaştırılması ve servetin toplumun farklı kesimleri arasında dolaşımını sağlayan mekanizmaların geliştirilmesi önem taşımaktadır. Zekât ve sadaka gibi kurumlar yalnızca hayır faaliyetleri olarak değil, ekonomik adaletin ve toplumsal dayanışmanın unsurları olarak değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede ihtiyaçları esas alan, israfı sınırlayan, toplumsal ve çevresel etkileri gözeten bir ekonomik anlayışın geliştirilmesi gerekmektedir.

6. Güvene dayalı liderlik, tutarlılık ve yetkilendirme üzerine kurulmalıdır.

Güven, öncelikle liderin kendi davranışlarında ve kararlarında ortaya koyduğu tutarlılıkla başlar. Liderin söylediklerileyle yaptıklarının örtüşmesi, çalışanlarına ve iş ortaklarına karşı adil davranması ve zor zamanlarda ilkelerinden taviz vermemesi güvenilir kurumların oluşmasının temelidir.

Güvenilirlik, yalnızca bireysel ilişkilerde değil, kurum kültüründe ve iş süreçlerinde de karşılık bulmalıdır. Çalışanlara sorumluluk ve inisiyatif verilmesi, ekip başarısının bireysel başarının önünde tutulması ve hataların cezalandırma yerine öğrenme ve gelişme fırsatına dönüştürülmesi önemlidir.

Liderlik, her işi bizzat yapmak veya başarının tek sahibi olmak değil, başkalarının başarılı olabilecekleri ortamı oluşturmak ve ortak hedeflere ulaşmalarını sağlamaktır. Kurumsal güven, liderin kişisel varlığına bağımlı kalmayan, değerleri ve davranışlarıyla sürdürülebilen bir yönetim sistemine dönüşmelidir.

7. Uzun vadeli düşünme ve toplumsal sorumluluk kurumsal stratejilerin parçası olmalıdır.

İşletmelerin kararları yalnızca kısa vadeli kârlılık ve piyasa koşulları doğrultusunda şekillenmemelidir. Uzun vadeli hedefler, kurumsal değerler ve toplumsal sorumluluk birlikte değerlendirilmelidir.

Farklı ülkelerin ve yönetim kültürlerinin tecrübelerinden yararlanırken bunları kendi toplumsal ve kültürel gerçekliğimiz doğrultusunda değerlendirmek, özgüvenli ve özgün yönetim modelleri geliştirmek önemlidir.

İşletmelerin çalışanlarına, müşterilerine, tedarikçilerine, iş ortaklarına ve içinde bulundukları topluma karşı sorumlulukları, kurumsal başarı anlayışının ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

8. Ahlaki bir ekonomik düzen için özgün düşünce ve kurumsal işbirlikleri geliştirilmelidir.

Ekonomik ve finansal sorunların çözümü, yalnızca mevcut modellerin eksikliklerini gidermekle sınırlı kalmamalıdır. İslam düşüncesinin insan, mülkiyet, servet, adalet, sorumluluk ve toplumsal dayanışma konusundaki birikiminden hareketle özgün ekonomik ve finansal kurumlar geliştirilmelidir.

Bu çaba, mevcut modellerin biçimsel olarak taklit edilmesi veya yalnızca finansal araçların dönüştürülmesiyle sınırlı tutulmamalıdır. İktisadi düşüncenin ahlaki ve insani temelleri yeniden ele alınmalı; teorik birikim, uygulanabilir modeller ve başarılı kurumsal örneklerle desteklenmelidir.

Bu doğrultuda üniversiteler, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları ve finansal kurumlar arasında kalıcı işbirlikleri geliştirilmeli; akademik tartışmaların uygulamaya, araştırmaların somut projelere ve ortak değerlerin kurumsal yapılara dönüşmesi sağlanmalıdır.

Sonuç ve Çağrı

11. Türkiye İş Ahlakı Zirvesi'nde ortaya konulan değerlendirmeler, ekonomik hayatın ahlaki temellerinin yeniden düşünülmesinin ve güvenin ekonomik düzenin kurucu ilkesi hâline getirilmesinin ertelenemez bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Zirve katılımcıları olarak, ahlakı yalnızca bireylerin kişisel sorumluluğu olarak gören yaklaşımların ötesine geçilmesi gerektiğine inanıyoruz. Ahlaklı bireylerin, ahlaklı işletmelerin ve nihayetinde ahlaklı bir ekonomik düzenin birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu vurguluyoruz.

İnsanların finansal sistemlere hizmet ettiği değil, finansın insana hizmet ettiği; bireysel çıkarların toplumsal sorumlulukla dengelendiği; rekabetin dayanışmayı ortadan kaldırmadığı; sermayenin belirli ellerde yoğunlaşmadığı, kaynaklara erişimin ve adil paylaşımın esas alındığı bir ekonomik hayatı mümkün görüyoruz.

Güvenin sözde değil davranışta, dayanışmanın söylemde değil ekonomik ilişkilerde, ahlakın ise yalnızca ilkelerde değil kurumsal yapılarda karşılık bulması gerektiğini ifade ediyoruz.

Bu çerçevede İGİAD olarak sorumluluk almalarını öncelikle beklediğimiz taraflar ve hususen bu taraflara yönelik çağrılarımız şunlardır:

İş dünyasına. Ahlaklı olmanın yanında, ahlaklı davranmanın kolaylaştığı bir ortam inşa edelim. Sistemi kuran, ekibi şahsın önüne koyan, inisiyatif veren ve hata karşısında güveni koruyan bir liderlik anlayışını kurumsallaştıralım. Güveni, tedarikçiden müşteriye, çalışandan iş ortağına kadar tüm ilişkilerde, zor zamanlarda dahi koruyalım. Aile şirketlerinde, kurucuya bağımlı yapıdan çıkıp sürdürülebilir kurumsal sistemlere geçelim.

Finans kurumlarına ve yatırımcılara. Sistemin şeklini değil, özünü sorgulayalım: Elde edilen faydanın toplumsal karşılığı nedir? Ortaklığa dayalı, adil paylaşımı gözeten, toplumdan kopmamış finansal modelleri büyütelim. Kaynaklara erişimi finanstan önce gelen bir hak olarak görelim ve bu erişimi mümkün kılacak kurumlar kuralım. Ahlaki davranışları mümkün, ölçülebilir ve tekrarlanabilir hâle getirelim. Şeffaflık, hesap verebilirlik ve kurallara bağlılığı pazarlık konusu yapmayalım.

Akademiye ve düşünce dünyasına. "İnsan", "ahlak", "iktisat", "ekonomi" ve "finans" kavramlarını kendi medeniyet birikimimiz ışığında yeniden düşünelim. Çözümün Batılı iktisadi ve finansal modellerde değil, İslam'ın ve insan fıtratının temel değerlerinde aranması gerektiğini özgüvenle ve bilimsel derinlikle ortaya koyalım. İnsanın hem iyiye hem kötüye meyilli yapısını inkâr etmeyen, insanı ihmal etmeyen modeller geliştirelim.

Düzenleyici ve denetleyici kurumlara. Kuralların keyfî uygulanmasının önüne geçelim; ahlakın geniş, hukukun istisnai olduğu bir anlayışı destekleyelim. Gelecek nesillere yük bindirecek kararlarda geniş istişareyi ve uzun vadeli sorumluluğu esas alalım.

Eğitim kurumlarına ve ailelere. Ahlakı konuşulan bir kavram olmaktan çıkarıp yaşanan bir davranışa dönüştürecek, dayanışmayı kültür hâline getirecek bir eğitim anlayışını destekleyelim.

Sivil topluma ve hepimize. Zirvelerin akademik ve mesleki bir buluşma olarak kalmasına izin vermeyelim; işbirliklerine, ortak girişimlere ve somut uygulamalara dönüşmesini sağlayalım.

Çünkü ihtiyacımız olan yalnızca daha ahlaklı işletmeler değil; ahlaklı davranmayı mümkün kılan, güveni yaşatan, dayanışmayı güçlendiren ve insanı merkeze alan bir ekonomik düzendir.

11. Türkiye İş Ahlakı Zirvesi Katılımcıları
İstanbul, 7 Kasım 2026

Prof. Dr. Erkan Erdemir

Zirve Düzenleme Kurulu Başkanı

Hüseyin AKÇA

İGİAD Yönetim Kurulu Başkanı